

VÁRADI KRISZTIÁN¹ – PARAPATICS ANDREA²

¹Pannon Egyetem, Többsz nyelvű ségi Nyelvtudományi Doktori Iskola; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék
varadi.krisztian@kmf.org.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7554-4158>

²Pannon Egyetem, Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézet
parapatics.andrea@htk.uni-pannon.hu
<https://orcid.org/0000-0002-1711-0885>

Váradi Krisztián – Parapatics Andrea: A többsz nyelvű ség tükröz ődése a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképében
Alkalmazott Nyelvtudomány, XXV. évfolyam, 2025/1. szám, 1–23.
doi:<http://dx.doi.org/10.18460/ANY.2025.1.001>

A többsz nyelvű ség tükröz ődése a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképében

A distinct type of linguistic landscape study is the so-called schoolscape analysis, which examines how different languages are divided and used in the visual space of educational institutions. The present study aimed to analyse the presence of bi- and multilingualism in the schoolscape of the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The institution is a private higher educational institution in Ukraine that uses Hungarian as its primary language of instruction, thus providing a fertile ground to investigate how Hungarian, as a minority language, Ukrainian, as a state language, and English as an international language, are divided into the formal and informal domains of the college.

The research employed a longitudinal approach, documenting linguistic signs over ten months from March to December 2024. As a result, a corpus consisting of 546 pictures was compiled. Additionally, a virtual schoolscape analysis of six websites and social networking sites associated with the college was also included. The collected pictures were divided into nine categories ranging from bottom-up (informal) to top-down (formal) signs (Ben-Rafael et al., 2006). These categories included decorations, symbolic inscriptions and signs, advertisements, library signage, instructions related to crises, room names, educational documents, institutional nameplates, and other linguistic signs.

Our results showed that the analysed college follows a strong bilingual tradition by making all important information available in both Hungarian and Ukrainian, including timetables, lists of thesis topics, semester structures, escape plans, room names, and most institutional advertisements. The college even has a bilingual learning management system, called IRIS, and shares news on its website and Facebook page in three languages, including Hungarian, Ukrainian, and English. However, a difference in the number of monolingual Hungarian and Ukrainian signs was observed between the bottom-up and top-down domains. When students or college employees produced their own signs, they mostly preferred to use the Hungarian language alone. For instance, almost all the graduation photo collages and some informative signs, such as the office hours of the library during the summer, were in Hungarian monolingual. The same can be said about the menus in the canteens, but interestingly, when they shared the daily menu on their Facebook pages, it was bilingual in Hungarian and Ukrainian.

There were also cases where, although the Hungarian language was more dominant, the Ukrainian state language was present, too. For example, the labels on the bookshelves in the library were more detailed in Hungarian by denoting all the scientific subfields to which the books belonged while indicating only the main fields in Ukrainian beneath them. Advertisements also showed a significant amount of variety because most of them were Hungarian–Ukrainian bilingual, either by showcasing information in two languages on the same sign or by making two identical signs in two different

languages, but many advertisements were only available in Hungarian, including the posters created for the admission campaign of the college (although it was available online in Ukrainian too). For these reasons, the informal bottom-up sphere of the college was more Hungarian-dominant.

When discussing top-down signs, nearly all of them were available in both Ukrainian and Hungarian, with the Ukrainian version typically displayed above or to the left of the Hungarian text, in accordance with Ukraine's language laws. For instance, signs denoting procedures in case of crises, institutional nameplates, and legal documents were all predominantly in Ukrainian. Additionally, Ukrainian national symbols were much more frequently observed in the college.

In conclusion, the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education is a predominantly bilingual institution that emphasises the acceptance of different languages and cultures through Hungarian–Ukrainian artwork and the translation of nearly everything into both languages. The Hungarian language is more dominant in the bottom-up sphere, while Ukrainian–Hungarian bilingualism is the most frequent in the top-down domain, and the use of the English language is minimal. Future research may yield more interesting results about the symbolic functions of different languages in other educational institutions, as this case study provides only a glimpse into the complex linguistic situation in Transcarpathia, Ukraine.

Keywords: Hungarian minority, linguistic landscape, multilingualism, schoolscape, Transcarpathia

1. Bevezetés

Kárpátalja egy többnyelvű régió Ukrajna nyugati felében, ahol a legutóbbi hivatalos népszámlálási adatok (2001) alapján több mint száz nemzetiség él egymás mellett. A legnagyobb kisebbségi csoportot a magyarok alkotják, akik 151 516 fővel a lakosság 12,1%-át tették ki az évezred elején (Molnár & Molnár D., 2005). Ezt az adatot érdemes fenntartásokkal kezelni, mivel a gazdasági hanyatlás és a 2022. február 24-én kitört orosz–ukrán háború következtében a magyar népesség nagy része külföldre emigrált (Csernicskó & Gazdag, 2023).

Kárpátalja mindig is sokszínű régiónak számított mind nyelvi, mind kulturális szempontból. Ennek egyrészt földrajzi, másrészt történelmi okai vannak, hiszen a terület az elmúlt évszázadban négy különböző országhoz tartozott: Magyar Királyság, Csehszlovák Köztársaság, Szovjetunió, 1991-től Ukrajna (Csernicskó et al., 2023). A folyamatos államváltozások mellett a régióban hivatalos státusszal rendelkező nyelvek is rendszeresen váltakoztak. Napjainkban az ukrán az államnyelv, és a szovjet időszakban hivatalosnak számító orosz nyelv nyilvános használata be van tiltva. A magyar nyelv helyzete Ukrajnában egyre romlik az elmúlt évek megszűkítő intézkedéseinek következtében.

A kárpátaljai lakosság többsége két- vagy többnyelvű, és ez a nyelvi változatosság tükröződik az élet minden területén: vannak magyar tannyelvű iskolák, az emberek két vagy több nyelven kommunikálnak, valamint a magyarul lakta települések utcáin gyakoriak a kétnyelvű kiírások. Számos tanulmányban vizsgálták már Kárpátalja nyelvi tájképét, különösen az utolsó nagyszámú magyar lakossággal bíró városban, Beregszászon és annak vonzáskörzetében (Csernicskó, 2015, 2016; Hires-László, 2019; Hires-László et al., 2023; Tóth-Orosz, 2020).

Ezen belül az iskolai nyelvtájkép-vizsgálatok viszonylag új kutatási területnek számítanak Kárpátalján, bár néhány példát találhatunk a szakirodalomban

(Karmacsi, 2018; Karmacsi & Mészár, 2024; Ohár, 2022; Váradi et al., 2024). Mivel a kutatások többsége magyar tannyelvű középiskolákra és gimnáziumokra korlátozódik, a jelen tanulmányban egy magán felsőoktatási intézmény, a Beregszász városában található II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképét mutatjuk be. A Rákóczi-főiskola 1993-ban jött létre, de önálló oktatási intézményként csak 1996 óta működik. A 2024/2025. tanév 1386 hallgatóval indult. Mivel az intézmény többnyelvű környezetben helyezkedik el, a hallgatók többsége is legalább két nyelven kommunikál, de sokan akár három vagy több nyelven is, beleértve a magyar, ukrán, angol, német és orosz nyelveket (Váradi, 2023).

2. A nyelvitájkép-elemzések elméleti háttere

Nyelvi tájkép alatt különböző nyelvek előfordulását és megoszlását értjük egy terület nyilvános jelzésein, tábláin (Landry & Bourhis, 1997). A nyelvitájkép-elemeknek két alapvető funkciója van. A kommunikatív funkció értelmében a feliratok nyelve szimplán az információátadás eszköze. A szimbolikus funkció ennél jóval összetettebb, hiszen a nyilvános jelzések tükrözhetik az adott területen használt nyelvek státuszát és funkcióit (Cenoz & Gorter, 2006).

A nyelvi tájkép elemzése fényt deríthet a különböző nyelvek közötti hatalmi viszonyokra, különösképpen az állam- és a kisebbségi nyelvek megjelenésére a nyilvános térben (Barni & Bagna, 2015). A többnyelvű régiók nyelvi tájképének vizsgálata révén különböző társadalmi és politikai jelenségekre is magyarázatot találhatunk. Például egy kisebbségi tannyelvű iskola nyelvitájkép-elemzésével jobban megismerhetjük egy ország nyelvpolitikáját (Hires-László, 2019).

A nyelvitájkép-kutatások két megközelítés szerint végezhetők. Kvantitatív elemzés során az összegyűjtött nyelvi jeleket különböző szempontok szerint kategorizálják, így vizsgálva a nyelvek statisztikai megoszlását és előfordulási gyakoriságát. Ezzel szemben a kvalitatív nyelvitájkép-elemzések a jelzéseken megfigyelhető nyelvek elhelyezkedésének és gyakoriságának szimbolikus jelentőségét vizsgálják (Hires-László, 2019; Shohamy & Ben-Rafael, 2015).

A formalitásuk mértéke alapján megkülönböztetünk alulról felfelé (*bottom-up*) és fentről lefelé (*top-down*) irányuló szabályozás útján létrejövő nyelvitájkép-elemeket (Ben-Rafael et al., 2006). Az előbbi kategóriába tartoznak többek között a magánszemélyek és magánvállalkozások által önkényesen elhelyezett táblák és nyelvi jelzések, amelyek sokkal inkább informális jellegűek, mint az utóbbi csoportba tartozó kiírások, amelyek elhelyezését és nyelvezetét a „felülről jövő” állami és önkormányzati jogszabályok határozzák meg.

3. Iskolai nyelvitájkép-kutatások

Iskolai kontextusban a nyelvi tájképet úgy értelmezik, mint az oktatási intézmények fizikai környezetének nyelvészeti szempontú vizsgálatát, mivel az ott fellelhető szövegek és szimbólumok különböző nyelvi ideológiákat közvetítenek a tanulók felé (Brown, 2012). Az iskolai nyelvi tájképre a nemzetközi szakirodalomban *schoolscape*-ként hivatkoznak, amely a tanítás és tanulás fizikai és társas közegét jelenti (Brown, 2005). Különösen olyan intézményekben szolgálhat hasznos eredményekkel az iskolai nyelvitájkép-kutatás, ahol az államnyelv és különböző idegen nyelvek kíséretében kisebbségi nyelvek is jelen vannak (Bartha et al., 2013).

Az oktatási intézmények fontos szerepet játszanak a tudás átadásában, a kultúra megőrzésében és a társas kapcsolatok kifejlesztésében, ezért is kiemelten fontos az iskolák falain belül megfigyelhető nyelvi jelek vizsgálata (Wedin, 2021). Egy Baszkföldön végzett iskolai nyelvitájkép-vizsgálat (Gorter & Cenoz, 2015) során a kutatók a nyelvi jeleket kilenc kategóriába csoportosították az informatív és szimbolikus funkcióik alapján. Következtetéseik szerint a többnyelvű kiírások és jelzések hozzájárulnak a diákok többnyelvű kompetenciáinak a fejlesztéséhez. Az iskolában eltöltött évek kétségkívül fontos szerepet játszanak a fiatalok nyelvi szocializációjában.

Iskolai nyelvitájkép-elemzések készültek már Magyarországon (Szabó, 2015), valamint magyar tannyelvű romániai (Biró, 2016; Laihonon & Tódor, 2017; Tódor, 2019) és szlovákiai (Lőrincz, 2021) oktatási intézményekben is. Kárpátalján elsősorban a Beregszászi kistérség magyar tanítási nyelvű középiskoláira és egyházi fenntartású liceumaira fókuszálnak a kutatók (Karmacsi, 2018; Karmacsi & Mészár, 2024; Ohár, 2022). A magyar kisebbség felsőoktatási intézményeinek iskolai nyelvi tájképét a legjobb tudomásunk szerint csak egy tanulmány keretében vizsgálták eddig (Váradi et al., 2024), így írásunkkal ezt a kutatási területet szeretnénk bővíteni.

A vizsgálatok egy új iránya az oktatási intézmények weboldalain megjelenő információk vizsgálata, vagyis a virtuális iskolai nyelvitájkép-elemzés (Lőrincz et al., 2021; Veres, 2024). Ez azért is fontos, mert egy oktatási intézmény nyelvi tájképe különböző szintekből épül fel attól függően, hogy az adott szinten megjelenő nyelvi jelek mekkora nyilvánosságot érnek el. A funkcionális színteződés modellje (Balog, 2023; Istók et al., 2024) az iskolai nyelvi tájképet négy szintre osztja: 1) mikrostruktúra (osztálytermek); 2) mezostruktúra (folyosók); 3) makrostruktúra (az iskola külső falai); 4) megastruktúra (az iskola weboldala). Érdekes szem előtt tartani, hogy nem minden oktatási intézménynek van weboldala, így néhány esetben csak három funkcionális szintről beszélhetünk. A hazai, határon túli és nemzetközi iskolai nyelvitájkép-kutatásokról Váradi Krisztián (2025) tanulmányában lehet részletesebben olvasni.

4. Jogszabályi háttér

Egy amerikai iskolában folytatott kutatás során Johnson (1980) arra jutott, hogy a falakon fellelhető szimbólumok a nacionalizmust és az amerikai öntudatot erősítik a tanulóknál. Ukrajnában az utóbbi másfél évtizedben erős ukránosítási politika zajlik, így a nemzeti kisebbségek iskoláinak nyelvitájkép-elemzése kiemelt jelentőséggel bír. A jogszabályok értelmében az országban minden állami és önkormányzati intézmény névtáblája elsődlegesen az államnyelven, ukránul készül el, azonban azokon a területeken, ahol egy adott nemzeti kisebbség aránya eléri a 10%-ot a lakosságon belül, megengedett a kisebbségi nyelv használata is az intézményi névtáblákon az államnyelvi szöveg alatt vagy mellett, kisebb betűmérettel (Karmacs, 2018).

A helyzet az utóbbi években sajnos sokat romlott amiatt, hogy az évtizedekig fennálló helyi közigazgatási egységeket kistérségekbe szervezték át. Ennek következtében számos magyartöbbségű település került olyan adminisztratív egységbe, amelynek össznépességében a magyar kisebbség aránya nem éri el a 10%-ot (Tóth, 2024). A 2017-es oktatási törvény¹ és a 2019-es államnyelvi törvény² jelentősen korlátozta a magyar tannyelvű oktatás jelenét és jövőjét, hiszen előírták az ukrán államnyelv egyre magasabb százalékban történő alkalmazását az oktatási folyamatban. Még a magán felsőoktatási intézmények szabad tannyelvválasztási jogát is elvették, sőt az önkormányzati hivatalok kétnyelvű névtábláit is elkezdtek lecserélni ukrán egynyelvű táblákra. Ezen túl a korábban magyar–ukrán kétnyelvű helynévtáblákon az ukrán államnyelv mellett csak a cirill betűs megnevezések latin betűs átíratai jelenhetnek meg (Csernicskó, 2022).

Az Európai Unióhoz való csatlakozás biztosítása érdekében 2023 decemberében némileg enyhítettek az Európai Unió valamelyik hivatalos nyelvét beszélő nemzeti kisebbségek oktatási és nyelvi jogainak korlátozásain. Így államnyelven már csak Ukrajna történelmét és a honvédelmet, valamint értelemszerűen az ukrán nyelvet és irodalmat kell tanulniuk a kisebbségi diákoknak (Fedinec, 2024). A felsőoktatásról szóló törvény³ 48. cikke 4. pontjának értelmében a magán felsőoktatási intézmények – mint a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola is – visszakapták a tannyelvük szabad megválasztásának lehetőségét azzal a feltétellel, hogy kötelező jelleggel biztosítják az ukrán államnyelv oktatását.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

5. Kutatási módszer

A jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a két- és többnyelvűség tükröződését egy kárpátaljai magyar felsőoktatási intézmény, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképében. Különös figyelmet fordítunk a magyar mint kisebbségi nyelv, az ukrán mint államnyelv és az angol mint idegen nyelv közötti viszony vizsgálatára, kitérve azok szimbolikus funkciójára és jelentőségére egy alapvetően kisebbségi tannyelvű felsőoktatási intézményben.

Az adatgyűjtés 2024 márciusa és decembere között zajlott tíz hónapon keresztül. A longitudinális megközelítésre azért volt szükség, hogy nyomon tudjuk követni a nyelvi tájképben bekövetkező változásokat, ha vannak, ezáltal biztosítva a kutatási eredmények megbízhatóságát. A tanulmány első szerzője minden nyelvi jelről fényképeket készített az intézmény főépületében, a hozzá tartozó Filológia Campuson, valamint a főiskola Egészségügyi és Sportcentrumában. Az így összeállított korpusz 546 fényképet tartalmaz, amelybe beletartozik a funkcionális szinteződés modellje alapján az iskolai nyelvi tájkép mikro-, mezo-, makro- és megastruktúrája is (lásd fent). Adatolt nyelvitájkép-elemnek számítunk minden üzenettel bíró vizuális elemet, beleértve a feliratokat, képeket és szimbólumokat. Emellett figyelmet fordítottunk a Rákóczi-főiskola weboldalának és közösségi média oldalainak (összesen 6 internetes oldal) virtuális nyelvitájkép-elemzésére is (Biró, 2018). Erre azért volt szükség, mert egy oktatási intézmény weboldala bír a legnagyobb közönséggel az összes nyelvitájkép-elem közül. Mindezekkel együtt az elemzésre szánt nyelvitájkép-elemek száma összesen 552 lett. Mivel célunk elsősorban a különböző nyelvek szimbolikus jelentőségének a vizsgálata volt, a kvalitatív kutatási megközelítést alkalmaztuk.

6. A Rákóczi-főiskola nyelvi tájképe

A fényképeket kiválogattuk és kilenc kategóriába soroltuk a rajtuk szereplő nyelvi jelzések funkciója szerint, amihez tizedik kategóriaként a virtuális nyelvi tájkép csatlakozott (1. táblázat).

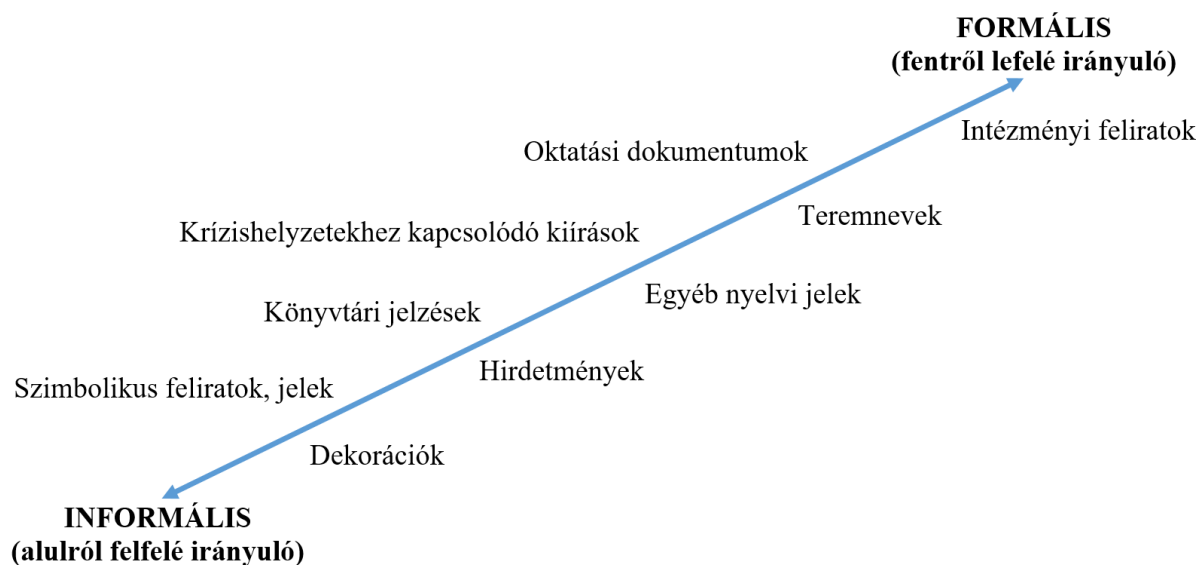
1. táblázat. Az iskolai nyelvitájkép-elemek csoportosítása (Saját szerkesztés)

Kategóriák	Összetevők	Mennyiség
Dekorációk	Műalkotások, festmények, informatív posztterek, tablók, időszakos kiállítások	173
Szimbolikus feliratok, jelek	Szobrok, emléktáblák, nemzeti jelképek (zászló, címer, himnusz)	16
Hirdetmények	Belső intézményi hirdetmények, külső álláshirdetések	98
Könyvtári jelzések	Könyvtári feliratok, könyvespolcok elrendezése, tudományos adatbázisokhoz kapcsolódó plakátok	36

Kategóriák	Összetevők	Mennyiség
Krízishelyzetekhez kapcsolódó kiírások	A COVID-19 járványhoz, az orosz–ukrán háborúhoz és más vészhelyzetekhez kötődő jelzések	38
Teremnevek	Az osztálytermek, irodák, tanszékek névtáblái	43
Oktatási dokumentumok	Témakiírások, tantermen kívüli foglalkozások listája, órarendek, félévszerkezetek, tanszéki dokumentáció	58
Intézményi feliratok	Intézményi névtáblák, alegységek külső névtáblái	7
Egyéb nyelvi jelek	Jogi dokumentumok, kijáratokat és mosdókat jelző táblák, menük, egyéb informatív kiírások	77
Virtuális iskolai nyelvi tájkép	A főiskola weboldala, publikációtára, közösségi média oldalai, a Kiscsikó menza Facebook-oldala	6
Összesen		552

A nyelvi jelzések az alulról felfelé szabályozott (informális) jelektől a fentről lefelé irányuló (formális) nyelvitájkép-elemekig terjednek (Ben-Rafael et al., 2006), ezért a funkciókat az 1. ábrán szemléltetve is felosztottuk. Ez a felosztás remélhetőleg több iskolai nyelvitájkép-kutató számára is hasznosítható lesz a jövőben. Az egyéb nyelvi jelek azért kerültek az ábra közepére, mert egyaránt tartoznak ide alulról felfelé és felülről lefelé szabályozott jelzések.

1. ábra. Az iskolai nyelvitájkép-elemek formalitás szerinti csoportosítása
(Saját szerkesztés, Ben-Rafael et al., 2006 alapján)

A következőkben külön alpontokban elemezzük az így kategorizált adatokat. Valamennyi szemléltetésül beszúrt ábra és a rajtuk szereplő kép forrása a tanulmány első szerzője, aki a vizsgált intézmény egyik oktatója is egyben. A tanulmány második szerzője az adatok elemzésében nyújtott segítséget és adott hasznos tanácsokat.

6.1. Dekorációk

A dekorációk kétségkívül az iskolai nyelvi tájkép informális részét képezik. Ebbe a kategóriába soroltunk minden olyan elemet a folyosók és tantermek falairól, amelyek pusztán díszítő funkciót töltöttek be, és szerepelt rajtuk valamilyen felirat. Például: informatív poszterek, műalkotások, festmények, térképek, tablók, közetgyűjtemények, időszakos kiállítások.

Biró (2016) megközelítése szerint a nyelvitájkép-elemek élettartamuk szerint lehetnek állandóak (pl. nemzeti zászló), hosszú távúak (pl. tanév rendje) és rövid távúak (pl. hirdetések). A dekorációk az állandó jelzések közé tartoznak, mivel akár több éven keresztül sem cserélik le őket.

Csak magyar nyelvű feliratokat tartalmaztak például a híres magyar feltalálókról készített poszterek a folyosókon, az Aranycsapat tagjait bemutató fényképsorozat felirata a főiskola Sportcentrumában, illetve a Magyar Tanszék osztálytermeiben a magyar nyelv grammatikai szabályait összefoglaló szemléltetők. Ezek mind a magyar kultúra valamely szegmensét közvetítik a hallgatók felé. A legtöbb tablón magyar nyelven szerepelt a végzett hallgatók neve és az általuk választott idézet, még az Ukrán Tanszék végzőseinek tablóján is. Egyedül az Angol Tanszék tablóján fordult elő angol nyelvű idézet.

A magyar–ukrán kétnyelvű feliratok szintén fontos szerephez jutottak a falakon található dekorációknál. A feliratok helyzete alapján a magyar nyelv dominanciája figyelhető meg, mivel egymás melletti elhelyezkedés esetén a magyar változat szerepelt bal oldalon, egymás alatti elhelyezkedéskor pedig a magyar szöveg volt felül (2. ábra). A legtöbb kétnyelvű dekorációnak specifikusan kárpátaljai vonatkozása volt, például kárpátaljai települések pecsétjei; kárpátaljai művészek festményei, alattuk kétnyelvű feliratokkal; a Magyar Királyság egykori megyéinek címerei.

2. ábra. Kétnyelvű dekorációk

Külön figyelmet érdemel a Rákóczi-főiskola Művészeti Részlegén található kétnyelvű műalkotás, amely magyar és ukrán nyelven is tartalmazza a részleg nevét, a főiskolához kötődő kárpátaljai művészek életrajzát, az egyik festett emberalak közepén pedig egy szív látható, amelyben két nyelven szerepel az „Itt a helyed” felirat. A falfestmény további része egy női alak, aki egy vizeskancsót tart a kezében, amelyből a kiömlő vízben megtalálható kék betűkkel a víz szó különböző nyelveken, ezzel is a többnyelvűsége és a multikulturalizmusra helyezve a hangsúlyt (3. ábra). Ezek a dekoratív elemek mind azt hivatottak jelképezni, hogy az intézményben anyanyelvtől függetlenül mindenki otthon érezheti magát.

3. ábra. Kétnyelvű művészeti alkotások

A kompozíció folytatásaként egy könyvespolc van festve a szomszédos falra, amelyen megtalálhatók az ukrán, a magyar, a kárpátaljai és a világirodalom nagyjainak a művei is. A festett könyvespolc mellett egy valódi, vitrinnel ellátott polc is van, amelyen bárki által kölcsönvehető magyar, ukrán és angol nyelvű könyvek sorakoznak. A kölcsönzésnek csak egy feltétele van: a könyv elolvasása után a három nyelv valamelyikén ki kell tölteni egy kis könyvjelzőt, így ajánlva az adott olvasmányt a többi hallgatónak vagy oktatónak. Az ilyen ötletes és egyben szimbolikus dekorációk mind hozzájárulnak a többnyelvűség népszerűsítéséhez és fenntartásához.

Mivel a kutatás tíz hónapon keresztül tartott, így lehetőségünk nyílt több időszakos kiállítást is megfigyelni. Például az Irka gyermeklap harmincadik évfordulójára kiállítást szerveztek az eddig megjelent lapszámok illusztrációiból, és minden Irka-füzet hátoldalán szerepelt magyarul és ukránul az összes fontos információ az adott lapszámról. Egy másik kiállítás alkalmával a málenkij robot 80. évfordulójáról emlékeztek meg kétnyelvű (magyar–ukrán és magyar–angol) informatív poszterkiállítás keretében. Halloween alkalmából pedig annak lehattünk szemtanúi, hogy a Hallgatói Önkormányzat tagjai angol nyelvű dekorációkat hoztak létre az ünnepkör angolszász eredete miatt (4. ábra).

4. ábra. Időszakos többnyelvű kiállítások és dekorációk

6.2. Szimbolikus feliratok, jelek

A szimbolikus feliratok szobrokon és emléktáblákon jelentek meg. A Rákóczi-főiskolán található szobrok kivétel nélkül mind a magyar történelem nagyjait ábrázolták (pl. az intézmény névadóját, II. Rákóczi Ferencet), vagy a kárpátaljai magyarság jeles képviselőit (pl. Soós Kálmánt, az intézmény korábbi rektorát). Ezek a szobrok mind kizárólag magyar nyelvű feliratokat tartalmaztak.

Ha életrajzi adatok indokolták, akkor kétnyelvű feliratokkal látták el az emléktáblákat. Például Milton Friedman magyar–angol nyelvű emléktáblája esetében, aki beregszászi magyar szülők gyermeke volt, de miután szülei kivándoroltak Amerikába, ott lett belőle híres közgazdász. Egy másik példa Zupkó József, aki beregszászi magyarként lett Ukrajna érdemes kézilabdaedzője, így magyar–ukrán kétnyelvű emléktáblával tisztelgették előtte (5. ábra).

5. ábra. Szobor magyar felirattal és kétnyelvű emléktábla

Ami a nemzeti szimbólumokat illeti, Ukrajna zászlaja, címere és himnusza nagy hangsúlyt kapott az intézmény nyelvi tájképében. Egy esetben találkozhattunk olyannal, hogy az ukrán és a magyar címer és zászló egymás mellett lógott, a többi esetben a magyar nemzeti szimbólumok csak az emlékszobrok és -táblák melletti koszorúkon voltak megfigyelhetők piros–fehér–zöld szalagok formájában (6. ábra). Tehát bár az informális dekorációk és szimbolikus feliratok körében többnyire a magyar nyelv dominált, a nemzeti szimbólumok leginkább az intézménynek otthont adó ország szimbólumaira korlátozódtak.

6. ábra. Ukrán és magyar nemzeti szimbólumok

6.3. Hirdetmények

A hirdetményeket belső és külső típusokra osztottuk. A belső hirdetményeket maga az intézmény tette közzé, amelyeken valamilyen tudományos rendezvényt, konferenciát, ösztöndíjat népszerűsítettek. Ide tartoztak még a felvételi kampányhoz kapcsolódó plakátok is. A legtöbb hirdetmény kétnyelvű volt, amit két technikával értek el: vagy egy plakáton tüntették fel ugyanazt az információt magyar és ukrán nyelven, vagy ugyanabból a plakátból készítettek egy magyar és egy ukrán nyelvű változatot, egymás mellé vagy alá ragasztva őket. Az ilyen típusú kétnyelvű jelzéseket nevezi Reh (2004) duplikálónak.

7. ábra. Kétnyelvű belső hirdetmények

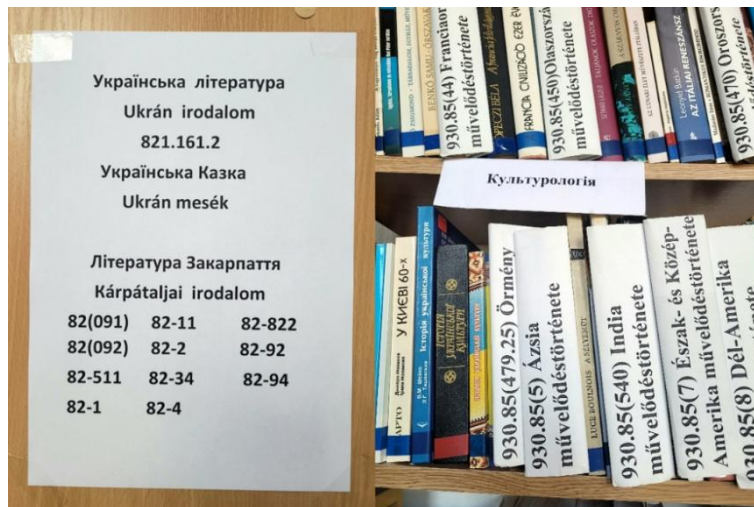
A főiskolai felvételit hirdető plakátokat csak magyar nyelven helyezték el, a weboldalon viszont ukránul is elérhetőek voltak. A főiskola folyosóin található hirdetőtáblákon a felvételi kampányt tekintve egyedül a Filológia Tanszék által készített magyar és ukrán nyelvű, QR-kóddal ellátott tájékoztató anyagok voltak kétnyelvűek (7. ábra).

A külső hirdetmények közé főként álláshirdetések tartoztak, amelyek egy- és kétnyelvűsége annak függvényében változott, hogy az ideális munkavállalótól melyik nyelv(ek) ismeretét várták el. Ha a magyar és az ukrán nyelv ismerete is elvárás volt, akkor a hirdetés is két nyelven tartalmazott információkat. Kizárólag magyar nyelvűek voltak a kiadó lakások hirdetése és a kulturális szervezetek által szervezett koncertek vagy jótékonysági estek hirdetményei.

6.4. Könyvtári jelzések

Általánosan elmondható, hogy a könyvespolcokon változatosan jelentek meg a magyar és az ukrán jelzések. A könyvek tudományterületeit vagy magyar–ukrán kétnyelvű feliratokkal tüntetik fel, vagy az adott polc könyveinek fő tudományterületét csak ukránul, míg a specifikusabb részterületeket csak magyarul (8. ábra). A könyvtárakban emellett számos magyar plakát emlékeztette a hallgatókat arra, hogy a főiskolán magyarországi tudományos adatbázishoz férhetnek hozzá ingyenesen.

8. ábra. Kétnyelvű könyvtári jelzések

A magyar nyelv dominanciája figyelhető meg a könyvtári olvasójegyen, amelyen bár a főiskola neve és az „olvasójegy” kifejezés szerepel a magyar mellett ukránul is, az összes többi információ mégis csak magyar nyelven olvasható, beleértve a könyvkölcsönzés szabályait is (9. ábra).

9. ábra. Könyvtári olvasójegy

Бібліотека Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Könyvtára
 90200 Beregszász, Kossuth tér 6.
 @: kolcsonzoz@kmtf.uz.ua

ЧИТАЦЬКИЙ КВИТОК
 № 543 számu olvasójegy
Váradi Krisztián
 részére
 Tanszék: *Filológia Tansecék*

ellenjegyzés

Fénykép helye
 3*4 cm

Az olvasótermek látogatására is jogosít

Tudnivalók a kölcsönzéshez

1. Főállású oktatónak egyszerre 10 (másodállású 5 db) könyv kölcsönözhető.
2. A kölcsönzési idő: 2 nap az egy példányos, 2 hónap a többire.
3. A kölcsönzési idő túllépéséért késedelmi díjat köteles fizetni.
4. Amíg tartozását nem egyenlíti ki, addig nem kölcsönözhet.
5. Olvasójegy nélkül nem kölcsönözhet.
6. Az elveszett olvasójegy helyett újat pótdíj ellenében állítunk ki.
7. Az Ön olvasójegyével kikölcsönzött könyvek listája ellen kifogása nem lehet! Az olvasójegy száma az Ön azonosítója, vigyázzon, hogy visszaélés ne történjen!

A fentieket tudomásul veszem:

A könyvtár szépirodalmi kölcsönző részlege rendszeresen tart irodalmi kiállításokat híres magyar és ukrán költők és írók műveiből. Márciusban például egy külön polcon állították ki Tarasz Sevcenko legfontosabb műveit és a költő portréját születésnapja alkalmából.

6.5. Krízishelyzetekhez kapcsolódó kiírások

Ide tartoztak a tüzesetek, amelyekkel kapcsolatban számos egynyelvű ukrán biztonsági előírás volt a falakon. A menekülési tervek mind ukrán–magyar kétnyelvűek voltak, így minden oktató és hallgató könnyen megtalálhatja a legközelebbi kijáratot vészhelyzet esetén. Ebbe a kategóriába soroltuk a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos útmutatásokat, amelyek vegyesen voltak egy- és kétnyelvűek is. Az intézmény személyzete által készített, kézfertőtlenítésre vagy maszkhasználatra figyelmeztető jelzések mind ukrán–magyar kétnyelvűek voltak, elsőként az ukrán nyelvű információt feltüntetve (10. ábra).

10. ábra. Ukrán–magyar kétnyelvű COVID-19 jelzések

Ebbe a kategóriába soroltuk az orosz–ukrán háború kapcsán a légvédelmi óvóhelyek felé vezető utat jelző nyilakat, valamint az óvóhelyek férőhelyeit jelző táblákat. Ezek mind ukrán–magyar kétnyelvűek voltak, ismét az ukrán szöveget feltüntetve elsőként. Az intézmény egyik volt hallgatója 2014-ben vesztette életét a Kelet-Ukrajnában zajló katonai hadműveletekben. Az ő arcképe egy ukrán zászló kíséretében azóta is ki van állítva a főiskola folyosóján (11. ábra).

11. ábra. Az orosz–ukrán háború hatása a főiskola nyelvi tájképére

6.6. Teremnevek

A főiskolán található osztálytermek, tanszékek, irodák, kiállítások és könyvtárak mind rendelkeznek kétnyelvű névtáblával, amelyen magyar–ukrán nyelven szerepel az adott helyiség megnevezése, az ott dolgozó személyek neve, illetve egyes esetekben, például könyvtáraknál a nyitvatartási idő is. Ezt szintén két időzónában tüntettek fel: a Magyarországon használt közép-európai idő és az Ukrajnában használt kelet-európai idő szerint (12. ábra).

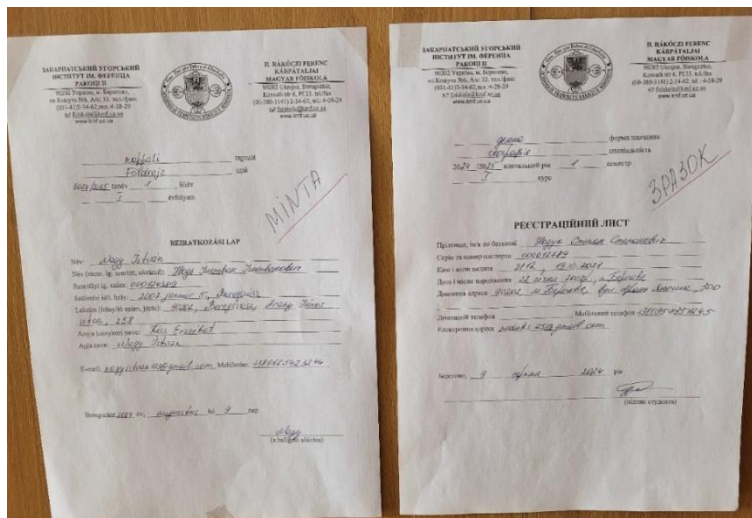
12. ábra. Kétnyelvű teremnévtáblák

6.7. Oktatási dokumentumok

Az oktatási dokumentumok már egyértelműen a fentről lefelé irányuló szabályozás kategóriájába esnek. A vizsgált intézményben gyakorlatilag minden oktatással kapcsolatos írásos dokumentum elérhető volt magyar és ukrán nyelven egyaránt, beleértve az órarendeket, a félévszerkezeteket, a szakdolgozati témalistákat, a választható tantárgyak listáját, a félévek elején kitöltendő beiratkozási lapokat, valamint a tanszékeken dolgozó oktatók fogadóóráit (13. ábra).

13. ábra. Kétnyelvű beiratkozási lapok

A kárpátaljai többnyelvű nyelvi tájkép egyik kitűnő példája az Angol Tanszék munkatársainak fogadóóráit bemutató táblázat, ahol három nyelv keveredését figyelhetjük meg: a dokumentum neve, a napok és az időpontok mind angol nyelvűek, míg a tanárok nevei ukránul és latin betűs átírással is fel vannak tüntetve, a *tanszékvezető* mint beosztás pedig magyar nyelven szerepel a lap alján (14. ábra).

14. ábra. Három nyelv keveredése

OFFICE HOURS PHILOLOGY DEPARTMENT ENGLISH SUBDIVISION							
		Monday	Tuesday	Wednesda y	Thursday	Friday	Online
1	Баняк Н. Ю. /Banyas N.	3-5pm	3-5pm				3-5pm
2	Баняк В. В. /Banyas V.	3-5pm		3-5pm			3-5pm
3	Барань А. Б. /Barany A.	3-5pm			3-5pm		3-5pm
4	Баті С. З. /Bati S.		3-5pm	3-5pm			3-5pm
5	Врабель Т. Т. /Vrabely T.	3-5pm		3-5pm			
6	Гнатик К. Б. /Hnatik K.			3-5pm	3-5pm		
7	Горенко О. П. /Horenko O.	3-5pm				3-5pm	3-5pm
8	Густі І. І. /Husti I.	3-5pm		3-5pm			
9	Деметська В. В. /Demetskaya V.						
10	Леврінц М. І. /Levrints M.		3-5pm		3-5pm		
11	Лехнер І. І. /Lchner I.	3-5pm			3-5pm		
12	Лівак К. М. /Lizak K.	3-5pm			3-5pm		
13	Надь-Колозжвари Е. А. / Nagy-Kolozhvari		3-5pm	3-5pm			
14	Плиск В. Т. /Pliska V/			3-5pm	3-5pm		
14	Сіладі В. В. /Silagyi L.		3-5pm		3-5pm		
15	Фабіан М. Ю. / Fabian M.			3-5pm	3-5pm		
16	Ференц В. С. /Ferents V.	3-5pm		3-5pm			
17	Фодор К. Й. /Fodor K.		3-5pm		3-5pm		

Tanszékvezető: Beregasi A.Ф./Beregasszi A.

6.8. Intézményi feliratok

Minden intézményi névtábla ukrán–magyar kétnyelvű volt, mivel felépítésüket Ukrajna törvényei szabályozzák. Ezek előírják, hogy az intézmény nevének először ukrán nyelven kell szerepelnie, és csak alatta vagy tőle jobbra lehet elhelyezni angolul vagy az oktatás nyelvén (Karmacsi, 2018) (15. ábra).

15. ábra. Kétnyelvű intézményi névtáblák

6.9. Egyéb nyelvi jelek

Az egyéb nyelvi jelek közé tartoztak azok a nyelvitájkép-elemek, amelyeket nem tudtunk egyértelműen besorolni egyik specifikus csoportba sem. Itt egyaránt megtalálhatók informális és formális jelzések, ezért helyezkedik el az alulról felfelé és a fentről lefelé irányuló szabályozás skáláján (1. ábra) a középső helyen ez a kategória.

Az alulról felfelé irányuló informális jelzések döntő többsége magyar egynyelvű volt. Ezeket általában az intézmény munkatársai ragasztották ki, és olyan információkat közöltek, mint például a portás telefonszáma vagy a nyári nyitvatartási idő a könyvtárakban (16. ábra). Voltak olyan esetek is, amikor a kutatás első felében egy nyelvi jelet csak magyarul lehetett megfigyelni, majd ősszel már angolul is elérhető volt a kiírás, például a wifi-jelszó esetén.

16. ábra. Egynyelvű informális kiírások

A nem hivatalos jelzések közé tartoztak még a két főiskolai menzával kapcsolatos kiírások, például a napi menük. Ez mindkét adatolt esetben csak magyar nyelven volt elérhető, mivel a menzák nyelvhasználatát semmilyen

törvény nem szabályozza (17. ábra). Így ezek is alulról felfelé irányuló nyelvi jeleknek minősülnek.

17. ábra. Egynyelvű menük

A fentről lefelé irányuló formális nyelvitájkép-elemek közé főleg általános jellegű informatív jelzések tartoztak, mint például a kijáratokat, a lifteket, és az illemhelyeket jelző táblák (18. ábra). Általában ezek ukránul és/vagy angolul jelentek meg, bár a vonatkozó angol szavak a globalizáció hatására már mindenki számára ismertek. Például: *Exit*, *Toilets*, *Disabled*, *Men*, *Women*. Az esetek felében a magyar nyelv is feltűnt a táblákon az ukrán felirat mellett.

18. ábra. Angol–ukrán–magyar táblák

Ami a további hivatalos nyelvitájkép-elemeket illeti, különböző jogi dokumentumok is láthatók voltak a tanszékek melletti hirdetőtáblákon és a Tanulmányi Osztályon. Ezek mind csak ukrán nyelven voltak elérhetők. Ide tartoztak a szerződésminták, az intézményen belüli magatartási szabályok, illetve a kötelező katonai nyilvántartásba vételről szóló rendeletek.

6.10. Virtuális iskolai nyelvi tájkép

A virtuális nyelvitájkép-elemzés betekintést enged összesen hat, a főiskolához és annak részegységeihez kapcsolódó weboldal nyelvhasználatába, ezzel kitérve a Rákóczi-főiskola nyelvi tájképének megastruktúrájára. Az elemzés magába foglalta a főiskola weboldalát⁴, publikációtárát⁵, az intézmény Facebook-⁶, Instagram-⁷ és TikTok-oldalait⁸, valamint a Kiscsikó menza Facebook-oldalát⁹.

A főiskola háromnyelvű weboldallal rendelkezik, ahol minden új hír elolvasható magyar, ukrán és angol nyelven egyaránt (19. ábra). Ez a többnyelvűség jellemző az intézmény Facebook-oldalára is, ahol mindhárom nyelven megosztják az újdonságokat. A főiskolához tartozó publikációtár szintén háromnyelvű (magyar, ukrán, angol), a könyvtári katalógus pedig ezek mellett elérhető románul és németül is.

19. ábra. Háromnyelvű hírek a főiskola weboldalán

A Rákóczi-főiskolának van egy saját fejlesztésű tanulásirányító rendszere, a magyar és ukrán nyelven elérhető IRIS, amit mindenki gond nélkül tud használni, anyanyelvtől függetlenül. Az IRIS-en belül a tanárok és a diákok digitális formában hozzáférhetnek kétnyelvű órarendekhez, vizsgarendekhez, egyéni tantervekhez, elektronikus leckekönyvekhez. A hallgatók kétnyelvű digitális diákigazolványt kapnak, a tanárok pedig kétnyelvű oktatói profilokat.

Bár az intézményi Facebook-oldalon szintén minden hírt magyar, ukrán és angol nyelven osztanak meg, az Instagram és a TikTok sokkal informálisabb közösségimédia-felületeknek számítanak, ahol a képek és a videók mellett csak magyar nyelvű leírásokkal találkozhatunk. A Facebook tehát úgy működik, mint egyfajta hivatalosabb jellegű közösségimédia-csatorna az intézmény számára, ahol fontosabb a többnyelvű kommunikáció, míg a másik két felület informálisabb. A Kiscsikó menza Facebook-oldalán az informális bejegyzések szintén kizárólag magyar nyelvűek, a legfontosabb kiírást, a napi menüajánlatot

⁴ <https://kmf.uz.ua/hu>

⁵ <https://dSPACE.kmf.uz.ua/jspui>

⁶ <https://www.facebook.com/IIRFKMF>

⁷ <https://www.instagram.com/rakoczi.foiskola>

⁸ <https://www.tiktok.com/@iirfkmf>

⁹ <https://www.facebook.com/kiscsikomenza>

viszont mindig közzéteszik magyar és ukrán nyelven is, szemben a 6.9. pontban említett táblás menüajánlattal (17. ábra).

7. Következtetések

Kutatásunk célja a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképének a bemutatása volt, különös figyelmet fordítva az alulról felfelé és a fentről lefelé irányuló szabályozás (Ben-Rafael et al., 2006) alatt álló nyelvitájkép-elemek közötti nyelvi különbségekre, valamint a magyar, ukrán és angol nyelvek szimbolikus jelentőségére.

Az összegyűjtött 546 nyelvi jel és az elemzett 6 weboldal alapján kijelenthetjük, hogy a vizsgált intézményben a magyar nyelv volt dominánsabb az informális, alulról felfelé irányuló jelzéseken, például a szobrokon található szimbolikus feliratok és az intézmény munkatársai által létrehozott informatív kiírások esetében. Amikor a hallgatóknak vagy a főiskolai dolgozóknak volt választási lehetőségük, inkább a magyar nyelvet részesítették előnyben (pl. magyar nyelvű tablók és menzai menüajánlatok). Ezzel szemben a formálisabb, felülről lefelé irányuló jelzések a legtöbb esetben ukrán–magyar kétnyelvűek voltak, elsőként ukrán nyelven feltüntetve az információkat (pl. a COVID-19 járvánnyal és az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos kiírások, menekülési tervek, intézményi névtáblák). A legformálisabb elemek (pl. jogi dokumentumok) viszont csak ukrán nyelven voltak elérhetők. A nemzeti szimbólumok közül pedig egyértelműen az ukrán zászló, himnusz és címer volt megfigyelhető több alkalommal.

A legtöbb adatolt nyelvi jel mégis magyar–ukrán kétnyelvű volt. Az intézményen belüli hirdetményeket általában magyar és ukrán nyelven ragasztották ki egymás mellé. A falakon olyan művészi kompozíciók voltak láthatók, amelyek az elfogadást hangsúlyozták a különböző anyanyelvű és kultúrájú emberek felé. Az osztálytermek, irodák és tanszékek névtáblája szintén kétnyelvű volt. Sőt, minden fontosabb oktatási dokumentum elérhető volt magyar és ukrán nyelven, fizikális és online formában is egyaránt.

Az angol nyelv használata korlátozódott az Angol Tanszék rendezvényeire és néhány általános információt közlő jelzésre, mint a kijáratot, az illemhelyeket vagy a wifi-jelszót jelző kiírások. Emellett minden hírt közzétesznek a főiskola weboldalán angolul is, így szólítva meg egy nagyobb célközönséget.

Tódor (2014a, 2014b, 2015) és Biró (2016) is úgy találta romániai kisebbségi oktatási intézmények kontextusában, hogy a felülről lefelé irányuló jelzések az állami hatóságok előírásainak megfelelően készültek el, míg az alulról felfelé ható nyelvitájkép-szférában magasabb volt a magyar nyelv használati gyakorisága. Ha a törvényi szabályozások a felülről jövő jelek esetén nem is teszik lehetővé, az alulról felfelé ható nyelvitájkép-elemeknek tükrözniük kell a többnyelvű régiók nyelvi sokszínűségét (Chali & Parapatics, 2022). Ez a Rákóczi-főiskola esetén a jelen vizsgálat tanúsága szerint kiemelten jellemző. Fontos azonban megjegyezni,

hogy megállapításaink nem általánosíthatók más intézményekre is, hiszen kutatásunkban csak egy konkrét magán intézmény nyelvi tájképét szemléltettük esettanulmány jelleggel.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium 2024-2.1.1-EKÖP kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Irodalom

- Balog F. (2023). *Két magyar tannyelvű iskola nyelvi tájképe a Rimaszombati járásban. Diplomamunka.* Komárom: Selye János Egyetem.
- Barni, M. & Bagna, C. (2015). The critical turn in LL: New methodologies and new items in LL. *Linguistic Landscape*, 1(1–2), 6–18. <https://doi.org/10.1075/ll.1.1-2.01bar>
- Bartha Cs., Laihonen, Petteri & Szabó T. P. (2013). Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben egy új kutatási területről. *Pro Minoritate*, 22(3), 13–28. Letöltés: <http://real.mtak.hu/7158>
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H. & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7–30. <https://doi.org/10.1080/14790710608668383>
- Biró, E. (2016). Learning schoolscapes in a minority setting. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 8(2), 109–121. <https://doi.org/10.1515/ausp-2016-0021>
- Biró, E. (2018). More than a Facebook share: Exploring virtual linguistic landscape. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 10(2), 181–192. <https://doi.org/10.2478/ausp-2018-0022>
- Brown, K. D. (2005). Estonian schoolscapes and the marginalization of regional identity in education. *European Education*, 37(3), 78–89. <https://doi.org/10.1080/10564934.2005.11042390>
- Brown, K. D. (2012). The linguistic landscape of educational spaces: Language revitalization and schools in Southeastern Estonia. In Gorter, D., Marten, H. F. & Van Mensel, L. (eds.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape* (281–298). London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230360235_16
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Linguistic landscape and minority languages. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 67–80. <https://doi.org/10.1080/14790710608668386>
- Chali, K. K. & Parapatics, A. (2022). The Linguistic Landscape of Commercial Shop Signs of Nekemte town, Oromiya, Ethiopia. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 22(2), 89–104. <https://doi.org/10.18460/ANY.2022.2.006>
- Csernicskó I. (2015). Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 15(1–2), 71–84. Letöltés: <http://real.mtak.hu/31648>
- Csernicskó I. (2016). A változás megragadása a nyelvi tájképben: Kárpátalja példája. *Magyar Nyelv*, 112(1), 50–62. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2016.1.50>
- Csernicskó I. (2022). Nyelvi (emberi) jogok, jogsértések és biztonságpolitika összefüggései Oroszország Ukrajna elleni háborúja tükrében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 24(2), 3–30. Letöltés: <https://real.mtak.hu/144859>
- Csernicskó I. & Gazdag V. (2023). Kárpátaljai magyarok nyelvi tapasztalatai Magyarországon. *Magyar Nyelv*, 119(2), 215–225. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2023.2.215>
- Csernicskó I. & Tóth M. (2021). *A kárpátaljai magyar közösség nemzetiségi és nyelvi jogai. Kárpát-medencei magyar kisebbségjogi kalauz.* Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. Letöltés: <http://real.mtak.hu/137964>
- Csernicskó, I., Hires-László, K., Karmacs, Z., Márku, A., Molnár D., I., Máté, R. & Tóth-Orosz, E. (2023). *Hungarians and the Hungarian Language in Transcarpathia.* Törökbálint: Termini Egyesület. Letöltés: <https://real.mtak.hu/162720>

- Fedinec Cs. (2024). A nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos ukrainai jogalkotás rövid foglalata (1989–2023). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 26(4), 65–80. <https://doi.org/10.61795/fssr.v26y2024i4.04>
- Gorter, D. & Cenoz, J. (2015). Linguistic landscapes inside multilingual schools. In Spolsky, B., Tannenbaum, M. & Inbar, O. (eds.), *Challenges for Language Education and Policy: Making Space for People* (151–169). New York: Routledge.
- Hires-László, K. (2019). Linguistic landscapes in a Western Ukrainian town. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 10(1), 87–111. <https://doi.org/10.14267/CJSSP.2019.1.5>
- Hires-László, K., Máté, R. & Tóth-Orosz, E. (2023). Multilingual COVID-19 linguistic landscape in Berehove. *Philological Review*, 21(1), 5–17. <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2023.281351>
- Istók B., Lőrincz G. & Török T. (2024). Módszertani megfontolások az iskolai és óvodai nyelvi tájkép kutatásához. In Polgár A., Keserű J., Lőrincz G. & H. Nagy P. (szerk.), *Didicisse fideliter artes. Köszöntő kötet Szabó András tiszteletére* (235–262). Komárom: Selye János Egyetem.
- Johnson, N. B. (1980). The material culture of public school classroom: The symbolic integration of local schools and national culture. *Anthropology & Education Quarterly*, 11(3), 173–190. <https://doi.org/10.1525/aeq.1980.11.3.05>
- Karmacsi Z. (2018). Kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák nyelvi tájképe. In Karmacsi Zoltán & Máté Réka (szerk.), *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból IV.* (174–182). Ungvár: „RIK-U”.
- Karmacsi Z. & Mészár K. (2024). Kárpátalja egyházi fenntartású iskoláinak virtuális nyelvi tájképe. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 3(2), 90–108. <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2024-2-90-108>
- Laihonen, P. & Tódor, E.-M. (2017). The changing schoolscape in a Szekler village in Romania: signs of diversity in rehungarization. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 20(3), 362–379. <https://doi.org/10.1080/13670050.2015.1051943>
- Landry, R. & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), 23–49. <https://doi.org/10.1177/0261927X970161002>
- Lőrincz G. (2021). Identitásjelölő elemek egy délnyugat-szlovákiai kisváros oktatási intézményeinek nyelvi tájképében. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Linguistica Hungarica*, 47, 61–71. <https://doi.org/10.46437/ActaUnivEszterhazyLinguistica.2021.61>
- Lőrincz G., Istók B. & N. Varagya Sz. (2021). A weboldalak szerepe a virtuális iskolai nyelvi tájképben. *Hungarológiai Közlemények*, 22(1), 84–95. <https://doi.org/10.19090/hk.2021.1.84-95>
- Molnár J. & Molnár D. I. (2005). *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász: A KMPSZ Tankönyv- és Taneszköz Tanácsa.
- Ohár B. (2022). *Iskolai nyelvi tájkép Kárpátalján: A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Líceum, a Nagyberegi Református Líceum és a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola nyelvi tájképének összehasonlító elemzése. Diplomadolgozat*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Letöltés: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/1863>
- Reh, M. (2004). Multilingual writing: A reader-oriented typology – with examples from Lira Municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language*, 170, 1–41. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.2004.170.1>
- Shohamy, E. & Ben-Rafael, E. (2015). Introduction. Linguistic Landscape: A new journal. *Linguistic Landscape*, 1(1–2), 1–5. <https://doi.org/10.1075/ll.1.1-2.001int>
- Szabó, T. P. (2015). The management of diversity in schools: An analysis of Hungarian practices. *Apples – Journal of Applied Language Studies*, 9(1), 23–51. <https://doi.org/10.17011/apples/2015090102>
- Tódor E.-M. (2014a). Hogyan hívogat az iskola? Vizuális nyelvhasználat az iskolában. *Magiszter*, 12(4), 40–51.
- Tódor, E.-M. (2014b). The hidden curriculum of schools: overview of the bilingual school context. *Journal of Romanian Literary Studies*, 4, 529–538.
- Tódor E.-M. (2015). Kie az iskola? Nyelvi tájkép és nyelvhasználati szokások a székelyföldi magyar tannyelvű iskolákban. In Benő Attila, Fazakas Emese & Zsemlyei Borbála (szerk.), *Többszervezés és kommunikáció Kelet-Közép-Európában* (256–265). Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület.

- Tódor E.-M. (2019). *Hétköznapi kétnyelvűség. Nyelvhasználat, iskolai nyelvi tájkép és nyelvi én a romániai magyar iskolákban*. Budapest: Ráció Kiadó és Szépirodalmi Figyelő Alapítvány.
- Tóth M. (2024). Ukrajna európai uniós integrációja és a nemzeti kisebbségek jogainak problémája. *Kisebbségvédelem*, 9, 41–98.
- Tóth-Orosz E. (2020). A beregszászi járási önkormányzatok virtuális nyelvi tájképe. *LIMES: A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve*, 7(2), 199–208. <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/2006>
- Váradi K. (2023). Kétnyelvűséghez fűződő attitűdök vizsgálata többnyelvű környezetben élő főiskolai filológus hallgatók körében. *Argumentum*, 19, 88–123. <https://doi.org/10.34103/ARGUMENTUM/2023/6>
- Váradi K. (2025). Az iskolai nyelvitájkép-kutatások elméleti és módszertani háttere. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 4(2) (megjelenés alatt).
- Váradi, K., Hires-László, K. & Máté, R. (2024). Schoolscaping in a multilingual area: An example of a Hungarian college in Western Ukraine. *Sustainable Multilingualism*, 25, 165–195. <https://doi.org/10.2478/sm-2024-0016>
- Veres Cs. (2024). *Beregszász és a Beregszászi kistérség iskoláinak „virtuális” nyelvi tájképe. Diplomadolgozat*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Letöltés: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/4180>
- Wedin, A. (2021). Schoolscaping in the third space: The case of the Language Introduction Programme in Sweden. *Apples – Journal of Applied Language Studies*, 15(2), 151–168. <https://doi.org/10.47862/apples.110860>